

21.1.2010

Dnro 2758/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

PAHOINPITELYN SELVITTÄMINEN

1

KANTELU

A arvosteli 10.7.2009 päivätyssä kirjeessään - - - poliisiviranomaisten menettelyä. A kertoi poliisin tunkeutuneen perusteettomasti hänen kotiinsa selvittämään aikaisemmin illalla tapahtunutta pahoinpitelyä, johon A:n miehen B:n epäiltiin syyllistyneen. Lisäksi A katsoi poliisin käyttäneen aiheettomasti voimakeinoja suihkuttamalla kaasusumuttimella A:n ja B:n asunnossa ollutta vierasta tämän kasvoille.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

- - - poliisilaitoksen poliisipartio (C – D) oli suorittamassa valvontaa 3.–4.7.2009 välisenä yönä - - - kylällä. Poliisipartio pysähtyi erään grillikioskin kohdalle siellä olleiden ihmisten viittoilun johdosta. Paikalla makasi mies maassa ja hänen ympärillään oli useita henkilöitä, joista eräs mieshenkilö kertoi soittavansa hätäkeskukseen ambulanssin saamiseksi paikalle.

Tapahtumapaikalla olleet silminnäkijät kertoivat maassa makaavaa miestä potkitun päähän. Poliisi oli yrittänyt puhuttaa miestä, mutta hän oli sekavan tuntuinen eikä puheesta saanut selvää. Miehellä oli verta vuotava haava päässä. Paikalle saapui ambulanssi, joka ryhtyi selvittämään miehen tilaa.

Useat silminnäkijät kertoivat poliisille, että pahoinpitelyyn syyllistyneellä miehellä oli yllään punavalkoinen paita ja hän poistui paikalta taksilla. Paikalla olleiden silminnäkijöiden puhuttelussa poliisille mainittiin pahoinpitelijäksi B-niminen henkilö ja että hän oli hetkeä ennen poliisin tuloa poistunut tapahtumapaikalta taksilla kotiinsa. Poliisille ilmoittautunut B:n kotiinsa kuljettanut taksinkuljettaja kertoi B:llä olleen tuntomerkkeihin sopiva punavalkoinen paita yllään. Poliisi päätti tapahtumapaikalla saamiensa tietojen perusteella lähteä puhuttamaan B:tä tämän asunnolle tapahtuman johdosta.

Poliisin saavuttua B:n asunnolle, hänen omakotitalonsa ulko-ovi oli auki ja poliisi meni sisälle asunnon eteisen tuulikaappiin ilmoittaen poliisin olevan paikalla. Asunnosta kuului miehen kovaäänistä puhelinkeskustelua. Puhelimeen puhunut mies, joka osoittautui talossa vieraana olleeksi E:ksi, tuli poliisia vastaan eteiseen A:n kanssa. Poliisi oli kertonut tavoittelevansa B:tä hänen puhuttamiseen illan tapahtumista. E ja A olivat saapuneet juuri taksilla kotiin, eivätkä he tienneet, koska B oli tullut kotiin.

Poliisille oli kerrottu B:n olevan asunnon makuuhuoneessa, jonne oli asunnon eteisestä näköyhteys. B makasi sängyssä peiton alla ja hänelle kerrottiin, mistä oli kysymys ja että poliisin tarkoituksena olisi puhuttaa häntä. B nousi ylös sängystä ja tuli asunnon eteiseen, jossa hänen puhuttamistaan jatkettiin. B kertoi olleensa kotona noin tunnin ja kiisti tietävänsä tapahtumista mitään.

Talossa vieraana ollut E käyttäytyi koko ajan aggressiivisesti ja vastusti poliisin paikalla oloa. E vaati poliisia esittämään kotietsintäluvan tai poistumaan asunnosta, mikäli kotietsintälupaa ei esitettäisi. E sai käytöksellään aluksi rauhallisesti käyttäytyneen B:n aggressiiviseksi ja yhtymään vaatimuksiin poliisin poistumisesta asunnosta.

Poliisi kehotti E:tä olemaan hiljaa, jota asia saataisiin hoidettua. Kun E ei suostunut olemaan huutamatta, poliisi käski hänen poistua paikalta. E ei suostunut poistumaan, joten poliisi päätti poistaa hänet asunnosta. E vastusti voimakkaasti poistamista riuhtomalla ja huitomalla. Myös B tarttui E:hen sekä vanhempi konstaapeli C:n käsiin yrittäen estää E:tä poistamisen paikalta.

Vanhempi konstaapeli D kertoo tuolloin irrottautuneensa tilanteesta ja käskeneensä C:n perääntyä. C:n irroitettua otteensa E:stä D suihkutti kaasusumutetta E:n kasvoille noin kahden metrin etäisyydeltä. Kamppailu päättyi tähän ja E meni huuhtelemaan vedellä kasvojaan. Poliisi kehotti muita siirtymään pois sumutteen vaikutusalueelta ja hesiirtyivät asunnon keittiöön, jossa asian selvittelyä jatkettiin. E meni asunnon suihkuun huuhtelemaan kasvojaan. Hän käyttäytyi edelleen aggressiivisesti ja kävi huutamassa useaan kertaan suihkun ovella. Poliisi havaitsi vesihuuhtelun auttaneen kaasusumuttimen vaikutuksiin ja E pystyi avaamaan silmänsä.

Poliisi kertoi B:lle miten jatkossa edetään ja päätti, ettei hänen välitön kiinniottamisensa ollut välttämätöntä asian selvittämiseksi. Tämän jälkeen poliisi poistui paikalta.

Selvityksen mukaan B ja E hakeutuivat myöhemmin illalla terveyskeskukseen poliisin käyttämän sumuttimen aiheuttamien hengitysoireiden vuoksi ja aikaisemmin paikalla ollutta poliisipartiota pyydettiin turvaamaan ambulanssihenkilökunnan turvallisuus kuljetettaessa B:tä ja E:tä terveyskeskukseen. Terveyskeskuksessa poliisi otti pakkokeinoin 6 luvun 4 §:n nojalla B:n kasvoista valokuvan tunnistamista varten. Asiasta laadittiin - - - poliisilaitoksella rikosilmoitus - - -.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Voimankäyttö

Poliisilain 2 §:ssä on säädetty poliisin toiminnan yleisistä periaatteista. Poliisin toimenpiteiden on ensinnäkin oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Toisaalta poliisin on ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käsiin pyrittävä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää, kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen.

Poliisilain 27 §:n mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murta-
miseksi, henkilöön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina.

Voimankäytön puolustettavuus on aina harkittava tilannekohtaisen kokonaisarvostelun perusteella. Kokonaisarvosteluun vaikuttavina tekijöinä mainitaan tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus ja käytettävissä olevat voimavarat, jotka kaikki on suhteutettava keskenään asianmukaisesti. Poliisin toimintatapaa on arvioitava sen perusteella, mitä havaintoja poliisi teki tapahtumahetkellä ja millaisiin ratkaisuihin poliisi päätyi tekemiensä havaintojen perusteella ja mitä vaihtoehtoja tehdyille ratkaisuille tapahtumahetkellä oli olemassa.

Poliisilain voimankäyttöä koskevat säännökset jättävät yksittäistapauksessa poliisimiehelle jonkin verran harkinnanvaraa. Poliisin keinovalintaan vaikuttaneita seikkoja ei ole jälkikäteen edes mahdollista yksityiskohtaisesti selvittää ja arvioida.

Tässä tapauksessa kantelussa ja siihen saadussa selvityksessä esitetyt kertomukset tapahtumista poikkeavat jonkin verran toisistaan. Saatujen selvitysten perusteella ei voida päätellä, että poliisin voimankäyttö olisi tässä tapauksessa ollut liioiteltua. Käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson, ettei ole tullut ilmi poliisimiesten tässä tapauksessa käyttäneen voimakeinoja tavalla, joka ei olisi puolustettavaa.

3.2.2

Poliisin meneminen B:n asuntoon

Perustuslain 10 §:ssä on säädetty, että jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja että lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Perustuslaissa jokaiselle turvattu kotirauha rajoittaa poliisin toimintamahdollisuuksia. Poliisilla ei ole yleistä oikeutta toimia kotirauhan piirissä vain sillä perusteella, että se olisi tarpeen poliisin tehtävien hoitamiseksi. Kotirauhan piiriin meneminen vastoin paikan haltijan tahtoa edellyttää tähän oikeuttavaa lain säännöstä. Tässä tapauksessa selvityksissä ei tuotu esille, että paikan haltijataholta olisi saatu nimenomainen suostumus poliisin asuntoon tulemiselle. Päinvastoin, poliisia vaadittiin poistumaan asunnosta. Lisäksi on huomattava, että asunnossa suoritettu etsintä on aina kotietsintä silloinkin, kun asunto ei ole suljettu. Näin ollen sillä, että tässä tapauksessa asunnon ovi oli ollut auki, ei ole ratkaisevaa merkitystä.

Poliisin virkatehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi on laissa erikseen säädetty toimivaltuuksia mennä kotirauhan piiriin riippumatta paikan haltijan tahdosta. Tällaisista perustuslain 10 §:n tarkoittamista toimenpiteistä on säädetty muun muassa pakkokeinolain 5 luvussa (kotietsintä) ja eräissä poliisilain pykälissä.

Poliisin näkemyksen mukaan nyt kysymyksessä olevassa tapahtumassa on ollut kysymys "B:n puhuttamisesta ja hänen vaatteidensa tarkastamisesta" Toimenpiteen perustana on ollut noin 15 minuuttia aiemmin tapahtuneen epäillyn pahoinpitelyn selvittäminen.

Tässä tapauksessa poliisimiehet eivät ole vedonneet mihinkään tiettyyn säännökseen asuntoon menemisen perusteena. Toimenpidettä on perusteltu lähinnä rikoksesta epäillyn henkilön välittömänpuhuttamisen tarpeella. Käsitykseni mukaan poliisipartio näyttää lähinnä arvioineen tilanteen käytännöllistä hoitamista, ei niinkään juridiikkaa. Painotan kuitenkin sitä, että edellä lausutun nojalla asuntoon meneminen ja sinne jääminen vastoin sen haltijan tahtoa edellyttää, että laissa on tähän oikeuttava säännös. Puheena olevan kaltaisella "puhuttamisella ja tarkastamisella" on puututtu kantelijoiden kotirauhan ohella heidän asunnossaan oleskelleiden henkilöiden yksityisyyteen.

Käsitykseni mukaan jo kotirauhan piiriin kuuluvaan huoneeseen meno rikosta selvittävän seikan tutkimiseksi edellyttää kotietsinnän edellytysten ja muotomääräysten noudattamista. Tilannetta ei muuta se, että etsintä on kohdistunut vain siihen, vastaavatko epäilystä annetut tuntomerkit B:tä (ns. henkilöllinen tarkoitus).

Pakkokeinolain kotietsintää koskevien säännösten kannalta arvioituna totean, että kotietsinnän edellytykset ovat tässä tapauksessa olleet sinänsä olemassa. Poliisilla on selvityksistä ilmi käyville perusteilla ollut riittävästi syytä epäillä B:n syyllistyneen pahoinpitelyyn. Katson, että tämän tapauksen olosuhteissa olisi ollut perustellumpaa pitää puheena olevaa poliisin tehtävää kotietsintänä.

Kun lähdetään siitä, että kysymys oli kotietsinnästä, niin pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n mukaan kotietsinnästä olisi tullut laatia pöytäkirja. Samoin noudatettavaksi olisivat tulleet muutkin kotietsintää koskevat säännökset. Sinänsä paikalla olleista poliisimiehistä kumpi tahansa olisi mielestäni ollut toimivaltainen päättämään kotietsinnästä, koska kysymys oli sellaisen kotietsinnän toimittamisesta, joka näkemykseni mukaan ei sietänyt viivytystä. Perustelen näkemystäni sillä, että poliisilla oli varsin väitön tarve selvittää vastasiko B:n vaatetus epäilystä annettuja tuntomerkkejä, milloin hän oli saapunut kotiinsa ja mitä tietoja hänellä oli tapahtuneesta.

Vaikka kysymys on ollut jossain määrin tulkinnanvaraisesta tilanteesta, kotietsinnän edellytykset ovat mielestäni sinänsä olleet käsillä eikä viranomaisten menettely ole nähdäkseni mitenkään konkreettisesti vaarantanut B:n oikeusturvaa. Näin ollen en katso asian antavan aihetta muuhun kuin että saatan käsitykseni vanhempien konstaapeleiden C:n ja D:n tietoon.

Erityisesti korostan, että aina ennen kuin poliisi menee kotirauhan suojaaman rakennuksen sisälle, tulee tarkasti harkita, mikä on se säännös, joka antaa tähän oikeuden.

4

TOIMENPITEET

Saatan vanhempien konstaapeleiden C:n ja D:n tietoon kohdassa 3.2.2 esittämäni siitä, että kantelussa arvosteltua menettelyä olisi tullut pitää kotietsintänä. Kiinnitän C:n ja D:n huomiota, että kotirauhan piirissä toimittaessa tulee aina huolellisesti harkita toimenpiteiden oikeudellinen peruste. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni tiedoksi myös - - - poliisipäällikölle ja - - - lääninhallituksen poliisiosastolle.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin. Muiden kantelussa esitettyjen väitteiden osalta tyydyn viittaamaan oheisiin poliisilta saatuihin selvityksiin.